

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

„КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ

ISSN 0025-1089

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ГОДИНА LXXI 2020

СКОПЈЕ
2020

Македонски јазик	ГОДИНА LXXI	стр. 1- 205	Скопје 2020
------------------	-------------	-------------	-------------

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

излегува еднаш годишно

Редакција:

Снежана Велковска (одговорен уредник)
Гоце Цветановски (заменик одговорен уредник)
Катица Топлиска-Евроска (секретар)
Елена Јованова-Грујовска
Еленка Стоевска-Денчова
Весна Миовска
Наталија Андријевска
Елена Верижникова (Русија)
Милан Михаљевиќ (Хрватска)
Вера Смоле (Словенија)
Ана Цихнерска (Полска)
Станислав Станковиќ (Србија)

Уредувачки одбор:

Кирил Конески
Коста Пеев
Трајко Стаматоски
Влоѓимјеж Пјанка (Полска)
Рина Усикова (Русија)
Виктор Фридман (САД)

Адреса:

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, п. фах 434

www.imj.ukim.edu.mk

број на жиро-сметка

40100-788-1242

Република Северна Македонија

Министерство за култура

Финансирано од Министерството за култура на Република Македонија

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

- Снежана Велковска
ШТО НАПРАИВМЕ И ШЧО ТРЕБИТ ДА ПРАИМЕ
ЗА ОДНАПРЕД 75 години македонска азбука и правопис7

СТАТИИ

- Лидија Аризанковска, Македонка Додевска
ДЕЛ ОД ЛЕКСИКАТА СО РАЗЛИЧЕН КОРЕН ВО МАКЕДОНСКИОТ
И ВО СЛОВЕНЕЧКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК СПОРЕД
СФЕРАТА НА УПОТРЕБА.....13
- Симона Груевска-Маџоска
ОСТАТОЦИ ОД СОВЕТИЗМИТЕ ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК25
- Јасминка Делова-Силјанова
ФРАЗЕМИ СО КОМПОНЕНТА ‘КОСА/ВЛАКНО’
(МАКЕДОНСКО-ЧЕШКИ ПАРАЛЕЛИ)37
- Васил Дрвошанов
ИМЕНУВАЊАТА НА *НАПЛАТОТ* ВО
МАКЕДОНСКИТЕ ГОВОРИ45
- Марија Кусевска
УЧТИВОСТА И ЈАЗИКОТ ВО ТЕЛЕВИЗИСКА ЕМИСИЈА.....55
- Виолета Николовска
А КАМОЛИ... ИМПЛИЦИТНА НЕГАЦИЈА СО ГРАДАЦИЈА65
- Зоран Спасовски
НОВ ПОГЛЕД ЗА НАСТАНОКОТ НА ОЛКОНИМОТ РАДОВИШ.....73
- Марија Стевковска, Маријана Клеменчич
УПОТРЕБАТА НА ФРАЗЕОЛОШКИОТ ИЗРАЗ ‘СКРШИ НОГА’ ВО
СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК КАКО ДИРЕКТЕН ПРЕВОД
НА АНГЛИСКИОТ ИЗРАЗ ‘BREAK A LEG’81
- Сара Чепишевска Витларова
АРТИКУЛАЦИЈАТА НА ГЛАСОВИТЕ *С, З, Ц* И *S* КАЈ ТУРЦИ
ШТО ГО УЧАТ МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК91
- ### РЕАКЦИИ
- Реакција на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“.....103
Реакција на Советот за македонски јазик.....113
- Љупчо Коцарев
Поздравна реч-7 јули 2020 МАНУ115
- Катица Ќулавкова
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК – КОНТИНУИТЕТ ВО
ВРЕМЕ И ПРОСТОР.....119
- Снежана Велковска
ПОГЛЕДИ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....123

Димитар Пандев	
ПРИГОДНА РЕЧ ПО ПОВОД ВТОРОТО ИЗДАНИЕ НА „МАКЕДОНСКА ХРЕСТОМАТИЈА“, МАНУ 2020	131
Марјан Марковиќ	
ЛИНГВИСТИЧКИ АТЛАС НА МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ (СПОРЕД МАТЕРИЈАЛИТЕ НА ОЛА)	135

ПРИКАЗИ

Елена Јованова-Грујовска	
МОЈОТ НАЈНОВ ЧАС ПО ИСТОРИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ИЛИ ОСВРТ КОН КНИГАТА „КАКО ДА СЕ НАЦРТА РАЗГОВОРОТ“ од Свето Стаменов и Људмил Спасов (Пагома прес, Скопје 2019)	139
Веселинка Лаброска	
Весна Миовска, ТОПОНИМИЈАТА ВО КРИВОПАЛАНЕЧКО Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, 2020 Посебни изданија кн. 87, 266 стр. (Финансирано од Градскиот музеј и од Општината во Крива Паланка)	143
Веселинка Лаброска	
Снежана Петрова-Џамбазова, РЕКЛАМАТА КАКО ТЕКСТ (со посебен осврт на јазичните особености на телевизиската реклама), Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Посебни изданија, бр. 86, Скопје, 2019, 187 стр.	149
Веселинка Лаброска	
Марјан Марковиќ, Зузана Тополињска, МАКЕДОНСКИ ~ ПОЛСКИ СЕМАНТИЧКА ДЕРИВАЦИЈА НА ОДБРАНИ ПРАСЛОВЕНСКИ КОРЕНИ Скопје: МАНУ, 2019, 177 стр.	153
Дијана Петровска	
УПАД ВО МАКЕДОНСКАТА ДИЈАЛЕКТОЛОГИЈА Воислав И. Илиќ, БИТОЛСКИОТ ГОВОР (приредувач и јаз. Редактор Васил Дрвошанов) Скопје: Бата прес милениум 2020, 258 стр.	161
Снежана Веновска-Антевска	
Елена Јованова-Грујовска	
Антологија на македонската лингвистика (Иван Глигоровски, Македонски лингвисти, I и II дел, Скопје 2019) ...	167
Веселинка Лаброска	
ВАСИЛ ДРВОШАНОВ, ЈАЗИЧЕН МОЗАИК Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Посебни изданија, 88, Книгоиздателство „Бата Прес Милениум“ Скопје, 2020, 237 стр.	169
Елена Јованова-Грујовска	
ФОЛКЛОР – ТРАДИЦИЈА – ЈАЗИК (Зборник на трудови од меѓународниот научен собир во рамките на манифестацијата „Денови на Благоја Корубин“ одржана на 17 и 18 мај 2018 година)	173

Надежда Јовић

ЗБОРНИК РАДОВА СА НАУЧНОГ СКУПА

„ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА

У СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ”

(Ниш: Филозофски факултет, 2019, стр. 463)177

Гоце Цветановски

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД НАУЧНИОТ СОБИР

„ОПСЦЕНА И ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА У

СРПСКОМ И МАКЕДОНСКОМ ЈЕЗИКУ“ / ОПСЦЕНА И

ДРУГА КОЛОКВИЈАЛНА ЛЕКСИКА ВО

СРПСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК“

(Филозофски факултет, Ниш, 2019, стр. 463)183

ХРОНИКИ

Борче Арсов

ЛШ ЛЕТНА ШКОЛА (17 – 28 АВГУСТ 2020 Г.) НА

МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА.....187

Гоце Цветановски

XLVII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА

МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА (4 септември 2020, Охрид)191

Катица Топлиска-Евроска

ДВАЕСЕТ И ЧЕТВРТИ „ДЕНОВИ НА БЛАГОЈА КОРУБИН“

Меѓународен научен собир:

ЈАЗИКОТ ВО УМЕТНИЧКАТА ЛИТЕРАТУРА.....197

Борче Арсов

ОТВОРЕНИ ДЕНОВИ НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

(19 – 22 октомври 2020 г.)

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „МАКЕДОНСКИОТ

ЈАЗИК – ИЗВОР НА НАУЧНИ ИСТРАЖУВАЊА

(ДОМА И НАДВОР)“ (20 – 21 октомври 2020 г.)199

Виолета Николовска¹

А КАМОЛИ... ИМПЛИЦИТНА НЕГАЦИЈА СО ГРАДАЦИЈА

Апстракт: Предмет на нашата анализа е сложениот сврзнички состав *а камоли*. Во составот на овој сврзник може да се разграничат три компоненти, со различни морфолошки категоризации: сврзникот *а* (најчесто оквалификуван како сврзник за спротивни реченици); партикулата *камо* (којашто можеме да ја оквалификуваме како прагматички маркер) и партикулата *ли*. Единствен сврзник во овој состав е сврзникот *а*, кој од своја страна, не е типичен сврзник. Тој се вбројува во групата на координативни сврзници за сложени реченици со спротивен однос, па според тоа, би требало да очекуваме односот меѓу речениците поврзани со овој сврзник да биде спротивен. Сепак, во примерот *Таа не сака да ме види, а камоли да се смири со мене*, значењето на втората реченица не е во спротивен однос со значењето на првата реченица, туку повеќе би рекле дека е во однос на координација со градација. Во трудот ја анализираме употребата на овој сложен сврзнички состав во современиот македонски јазик. Нашата цел е да ја откриеме семантиката што ја изразува овој сврзнички состав и неговата вредност од комуникативен аспект – хиерархијата на значењата што ја воспоставува во исказот.

Клучни зборови: сврзник, реченица, партикула, семантика, комуникативна хиерархија

1. Вовед

Темата на нашето истражување е истовремено и лексичка, поточно лексичко-семантичка, и навлегува во доменот на синтаксата, поточно во доменот на синтаксата на сложената реченица. Во нашата лингвистичка средина, синтаксата во повеќето истражувања, а и во учебниците што ги имаме на располагање (на академско ниво и на ниво на дофакултетското образование) се работи по традиционален метод. Некогаш се прават експерименти и со други (синтаксички теории), но обично тоа не се комплетни истражувања на системот по определен метод. Професор Зузана Тополињска, еден од коавторите на полската академска граматика (Grochowski, Karolak, Topolińska 1984), ја има обработено синтаксата на македонските дијалекти во Егејска Македонија (Тополињска 1995; Тополињска 1997) според метод кој во опишувањето на јазичните појави поаѓа од семантиката². По овој метод работат и други, помлади лингвисти во нашата средина. Се работат и истражувања по методот на когнитивната граматика (Langacker 1986; Langacker 1990), вклучувајќи ја тука и теоријата за лингвистичка метафора во развивањето на значењата во јазикот (Lakoff and Johnson 1980). Особено се разработени т.н. предикати од втор ред, кои како дополненија импликуваат цели реченици (по традиционалната

¹ Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за образовни науки, violeta.nikolovska@ugd.edu.mk

² За двете перспективи во описот на јазичните системи, в. Тополињска 2018.

терминологија – декларативни реченици). Без претензии во овој вовед да дадеме целосен преглед на синтаксичките истражувања во нашата средина, ќе споменеме само дека нашата анализа на функцијата и значењето на сложениот сврзнички состав *а камоли (да)*... ќе ја вршиме по метод кој за појдовна основа ја има семантиката, при тоа користејќи ги сознанијата од различни теории, во мера во која можат да објаснат некоја од функциите. Јазичното соопштение се креира првенствено со комуникативна цел, при што говорителот има на располагање јазични средства со кои исказот ќе го прилагоди на своите комуникативни потреби, па оттука, неминовно ќе биде да се повикаме на некои поставки од прагматиката како лингвистичка дисциплина и теоријата за воспоставување на функционалната реченична перспектива (позната во чешката лингвистика).

Корпусот јазични примери што го анализираме го сочинуваат примери од корпусот на Дигиталниот речник на македонскиот јазик³, јазикот на порталите, анкети вршени на родени говорители на македонскиот јазик и нашето јазично искуство.

2. Семантика и функции на сврзничкиот состав *а камоли*... (резултати од анализата)

Во Толковниот речник на македонскиот јазик (З-К, том II, 2005: 463) лексемата *камоли* е определена како сврзник за означување на спротивставени дејства, често во состав со сврзникот *а*. Зозе Мургоски (Мургоски 2005: 299) описно го определува значењето на сврзникот *камоли*: 'да не зборуваме за', 'уште помалку'.

Пред да преминеме на анализа на семантичките функции на сложениот сврзнички состав *а камоли*..., ќе приведеме некои примери на негова употреба:

Немаше смелосѝ да му излезе ѝред очи на мајсѝоройѝ а камоли да се вратиѝ во домоѝ.

„Бегалци“ од Јован Бошковски (1949)

Рисѝе не можеше да сѝои на нозе, камоли да оди, а сѝоѝ онака оѝеѝан ѝребаше да се ѝолекува.

„Крпен Живот“ од Стале Попов (1953)

Тој на Бошка му изназборе ѝолку, шѝо овој ни глава не можеше да крене, а камоли да си ја каже макаѝа.

„Луман арамијата“ од Мето Јовановски (1954)

Миѝар ѝи немаше доѝоѝаш ни слушано, а камоли да размислуваше за нив.

„Калеш Анѓа“ од Стале Попов (1958)

³ Дигитален речник на македонскиот јазик. <http://www.makedonski.info/>

Не е лесно да си мајка, а камоли ѝајко! Тој одгледува 4 ќерки и сè е одлично додека не му се „качајќи на глала“ (наслов на skorje24.mk, 28. 08. 2019)

Со вас ни ѝикви не се садајќи камоли Влада да се дели! (наслов на iportal.mk, 4.08 2018)

Дури и за ѝравницијте е ѝешко да ги следајќи сијте измени, а камоли за обичнијте гграѓани, се нојира во Годишниот извештај за ефикасноста на ѝравнајќа заштитијта на човековијте ѝрава во Република Македонија, ѝодгојвен од сјрана на Македонско здружение на млади ѝравници. (akademik.mk, 2. 03. 2016)

Со воз не можеме ни до Србија, а камоли до Евроја (наслов на pressingtv.mk, 4. 10. 2018)

Немајќи кворум ни за куќен совет, а камоли за ѝројесит ѝред собрание. (Facebook/seir2017, 15. 10. 2017)

Не научив за колоквиум, а камоли за исјит.

Таа не сака да ме види, а камоли со мене да дојде на забавајќа.

Завршивме ѝорано. Не можеме да чекаме ѝоловина час, а камоли ѝовеќе.

Интересен за одбележување е фактот дека меѓу примерите што ги анализиравме (без разлика дали стануваше збор за употреба на стандардниот јазик во секојдневната комуникација, книжевноста или публицистичкиот стил⁴), не забележавме структурни, ниту семантички разлики. Тоа нè наведува на констатацијата дека овој сложен сврзнички состав нема полифункционална употреба во македонскиот јазик, туку изразува само определен тип на значења, кои се јавуваат во еден определен структурен контекст. Во излагањето што следи, ќе се обидеме да ја откриеме семантиката и комуникативната вредност што овој сложен сврзнички состав ја внесува во јазичното соопштение.

Од примерите што ги анализиравме, можеме да кажеме дека задолжително, *камоли* се јавува со сврзникот *а*. Дури и да претпоставиме исказ што не би го содржел, експлицитно, на површината на текстот сврзникот *а*, тој имплицитно би се подразбирал, би постоел во длабинската, семантичка структура на реченицата: *Не можам очи да ојворам, камоли сега да се фајам за работја*; *Дерала за Канал 77 и ЦИВИЛ Медиа: Зеленијте вредности не се ни разбираат, камоли да се ѝракикуваат* (12 09 2019).

⁴ Уште еден факт во врска со употребата на овој сложен сврзнички состав вреди да се спомене, а тоа е дека во јазикот на порталите многу често се употребува во насловите на вестите. Кога би се правела анализа на јазикот на публицистичкиот стил, веројатно би можело да се каже дека авторите на текстовите имаат склоност да употребуваат жив, сликовит, дури и фигуративен говор (особено во насловите), а не јазик кој е безлично информативен и сложен во формално-изразна смисла.

Според теоријата изложена во „Македонските дијалекти во Егејска Македонија“ книга прва, Синтакса, II дел (Тополињска 1997), сврзниците се третираат како предикати. Се работи за предикати од трет ред кои оформуваат семантички структури кои одразуваат настани „средени/корелирани во резултат на мисловните процеси на говорителот“ (Тополињска 1997: 9). Се работи за предикати-сврзници кои како свои аргументи бараат реченици (предикатско-аргументски структури). Тополињска изделува три вида на релации (сфатени пошироко од традиционалната употреба на термините) кои ги изразуваат сврзничките предикати: асоцијативни, темпорални и каузативни релации.

Сврзничкиот предикат *a* (кој во линеаризацијата на текстот е на прво место во сложениот сврзнички состав) според нашето согледување, спаѓа во групата на предикати показатели на асоцијативна врска меѓу настаните.

Пред да преминеме на анализа на типот на релација што ја изразува сврзникот *a*, би сакале да внесеме едно, на некој начин математичко гледање, на комуникативната хиерархија што ја изразуваат јазичните единици, во случајов елементите на сложениот сврзнички состав. При изразувањето на семантичките содржини, содржините што говорителот сака да ги искомуницира, се воспоставува комуникативна хиерархија. При тоа, во јазичниот текст, кој е навистина како еден вид на ткаење, се среќаваат информации со помала комуникативна вредност (в. Daneš /ed./ 1974) и информации врз кои е комуникативниот фокус. Во речениците образувани со сложениот сврзнички состав *a* *камоли..* семантички највисока вредност донесува сврзникот *a*. Да се обидеме да ја определеме неговата семантичка вредност. Според Толковниот речник на македонскиот јазик, тоа е адверсативна релација. Да видиме што кажува Тополињска за адверсативната релација (Тополињска 1997: 25-38, за предикатот-сврзник *a* 25-28). Според Тополињска, сврзничкиот предикат *a* е примарен показател на адверсативна релација. Адверсативноста Тополињска ја разбира како комбинација од конјункција и негација. Според неа, сврзникот *a* изразува конјункција, но им поставува определени барања на пропозициските аргументи на таа конјункција: бара двете пропозиции да бидат конституирани од различни предикати (т.е. предикати коишто можат да бидат спротивставени еден на друг), додека појдовните аргументи на тие предикати можат, но не мораат да бидат различни.

Сврзникот *a* го анализира и Л. Минова-Ѓуркова (Минова-Ѓуркова 1994: 227-229). Според неа, на речениците со сврзникот *a*, не им одговара наполно терминот спротивни, затоа што меѓу дел-речениците сврзани со него се воспоставуваат различни односи, кои може да се определат како односи на надоврзување, сопоставување и противставување. Според оваа терминологија, каков однос би изразувал сврзникот *a* во нашите примери? Најсоодветниот одговор, според наше мислење е дека се работи за сопоставување. Ѓуркова одбележува неколку случаи на сопоставување на дејствата во дел-речениците:

а) Повеќе дејства се сопоставуваат врз основа на вршителите: *Луѓето зинаа, милиционерите одобрија со глава, а човекој со лојата издивна.*

б) Наспоредни дејства можат да му се припишуваат и на еден вршител: *...едната рака јанично ја фрли во џосока на тунелката, а со другата ја зајна усјата.*

в) Сопоставувањето може да врши и врз основа на временски сооднос, или пак врз основа на местата на вршење на дејствата (при што се среќаваат и соодветни лексички конкретизатори): *Сега ќе стижам, а утре ќе се обидам да решам и да сфатам сè.*

Иако Ѓуркова не го споменува овој сложен сврзнички состав, сметаме дека во него сврзникот *а* има функција на сопоставување на две дејства (релации) и тоа по основа на градација: 'не *х*, а камоли *у*' (при што *х* и *у* се симболи за релациите). Градацијата јазично е изразена со сложениот состав партикули *камоли*. Пр. *Тој не можеше да стигне на нозе, а камоли да оди; На местото за паркирање нема место за игла, а камоли за кола.*

Прагматичката функција на *камо* веќе ја истражувавме⁵. При тоа, лексемата *камо* ја оквалификувавме како партикула, прагматички маркер и како лексема што може да се употребува со различни степени на семантичка сложеност, во зависност од комуникативните потреби на исказот на говорителот. Нејзината употреба (во зависност од контекстот) се движи од наједноставното значење 'посакувам', кое понатаму се усложнува со значењето 'она што го посакувам е неостварливо' до 'жалам (поради тоа што она што го посакувам е неостварено/неостварливо)'. Во сложениот сврзнички состав што го анализираме, *камо* не се употребува во ни едно од овие значења. Ако се обидеме да го парафразираме значењето што го донесува *камо* во овој сврзнички состав, би можеле да кажеме: 'не *х*, а уште помалку *у*'. Значи, во случајов, *камо* донесува значење на *уште* (дополнето со лексема која експлицитно изразува степен).

Во Толковниот речник на македонскиот јазик (Т – Ш, том VI, 2014: 215) лексемата *уште* е оквалификувана како прилог, со означување дека се користи и како партикула (во примерите од типот: *Ти уште и се лутиши! Уште само тоа ми треба!*). Нас нè интересира во случајов, петтото значење наведено во Речникот: при компаратив, за засилување: *Ова е уште поубаво од првото. Уште повеќе го сакаше. Му се виде уште полична.* Аризанковска (Аризанковска 2007) анализирајќи ја семантиката и синтаксата на дел од словенечките и македонските партикули, ја анализира и партикулата *уште* (словенечки *še*). Од значењата што се наведени за *уште*, ќе го наведеме следното: „уште го потенцира интензитетот на дадена особина на некој предмет или настан. Кога се јавува со ова значење, уште обично придружува

⁵ в. Николовска 2019.

компаратив. Неговата семантичка функција е зголемување на интензитетот на особината што ја изразува компаративот“ (Аризанковска 2007: 25). Токму во ова значење на *ушиџе* е употребена партикулата *камо* во сложениот сврзнички состав *а камоли*, како што покажавме со неговата парафраза: 'не х, а уште помалку у'. Оттука, како заклучок би извеле дека во сложените реченици, поврзани со сврзничкиот состав *а камоли...* е изразено сопоставување на две релации и тоа сопоставување е по основа на градација.

Во насловот на нашиот труд ставивме дека со сврзничкиот состав *а камоли ...* се изразува имплицитна негација со градација. Да ја проанализираме малку оваа констатација. Какво е местото на негацијата во овој тип на сложени реченици? Како што вели Тополињска, навистина, кај овој тип на реченици станува збор за еден вид на конјункција. Се доведуваат во врска две дејства. И тоа со негација. По релацијата на сопоставување со градација, следната релација во комуникативната хиерархија е релацијата на негација. Таа експлицитно се реализира во првата реченица, а во втората, која содржи градација (изразена со сврзничкиот состав *а камоли...*) таа е имплицитна. Пр. *Ех, нишиџо, му велам јас, нишиџо не можеш да донесеш ни на раце, во најлонче, а камоли со ѝракиџор.* „Братот“ од Димитар Башевски (2007); *Ојшиџиниџе кубураџи со ѝари за џлаџи, а камоли за избори: локалниџа власџи бара чаре од државатиџа* (наслов на mkd.mk, 22 10 2019); *Ние немавме слободно време за да се одмориме, а камоли да одиме во ѝарк.* Примерите покажуваат дека не може да се реализира првото дејство, а камоли / не пак /уште помалку второто.

На крајот, би сакале да кажеме нешто и за улогата на партикулата *ли* во овој сврзнички состав. Во Толковниот речник на македонскиот јазик (Л-О, том III, 2006: 39) *ли* е оквалификувано како партикула, но и како сврзник (со вредност на сврзникот *ако*). Нашето мислење е дека *ли* најсоодветно е да го толкуваме како партикула, која во зависност од контекстот може да добие различна вредност (на пр. на сврзник). Сепак, нејзината основна функција сметаме дека е прагматичка, а не семантичка. Таа служи за потсилување, како еден вид на јазичен формант кој на дадена јазична единица ѝ дава „посоодветна, поелегантна“ јазична форма: *дали, нели, камоли*. Еден вид на јазичен украс на изразот, кој секако има и своја прагматичка улога.

2. Заклучок

Во сложената реченица, како во ниедна друга јазична единица, се согледува воспоставувањето на комуникативна хиерархија на комуницираните содржини. Сврзниците за сложени реченици (тука ги исклучуваме речениците кои се разгледуваат на ниво на именската синтагма – релативните реченици и речениците кои се аргументи на предикати што одразуваат интелектуални, емотивни и волитивни процеси) ги одразуваат нашите процеси на расудување, нашето откривање на релации помеѓу настаните кои ги комуницираме (Тополињска 1995: 14; Тополињска 1997). Нив можеме да ги сметаме за предикати, предикати од трет ред (кои како свои аргументи импликуваат релации). Во комуникативната хиерархија, на врвот се наоѓа типот на релација

која ја одразува сврзникот. Во случајот со нашиот сврзнички состав *а камоли*, тоа е релацијата на сопоставување. Основа на сопоставувањето е градацијата, која ја внесува партикулата *камоли*. Нејзиното значење е значењето 'уште помалку'. Пр. *Ако не го враќаме шимпанзојо во зоолошката, свештениците ќе помисли дека ние не сме кадарни ни за чување животиња, а камоли за зачувување на сојсствената раса.* „Вител во Витлеем“ од Марта Маркоска (2010); *Стојчевски: Салцбург не ни дозволи да дишеме на терен, а камоли да држиме тешка* (наслов на gol.mk, со ознака – пред три години). Последната релација која е комуницирана, во комуникативната хиерархија е релацијата на негација. Двете релации што се сопоставуваат изразуваат негирани дејства, при што заради јазичната економија, негацијата во втората релација е имплицитна: Пр. *Немам ни минува време да одморам, а камоли да одам на вечера; Кога поминувам покрај нешто кој не ме погледнува, а камоли да се заљуби во мене.*

Литература

- Аризанкоска, Л., 2007: *Од семантиката и синтаксата на дел од словенечките и македонските јазички*, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје.
- Минова-Гуркова, Л., 1994: *Синтакса на македонскиот стандарден јазик*, Радинг, Скопје.
- Мургоски, З., 2005: *Речник на македонскиот јазик*. Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје.
- Николовска, В. 2019: „Функционалните особености на лексемата *камо*, *Македонски јазик LXX*, стр. 77-90.
- Толковен речник на македонскиот јазик*, З-К, том II, 2005: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
- Толковен речник на македонскиот јазик*, Т-Ш, том VI, 2014: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје.
- Тополинска, З., 1995: *Македонските дијалекти во Егејска Македонија*, книга прва, Синтакса, I дел, МАНУ, Скопје.
- Тополинска, З., 1997: *Македонските дијалекти во Егејска Македонија*, книга прва, Синтакса, II дел, МАНУ, Скопје.
- Тополинска, З., 2018: „Две перспективи ~ две граматика“. *Прилози XLIII* 1-2, стр. 5-11.
- Daneš, F. (ed.), 1974: *Papers on Functional Sentence Perspective*. Publishing House of The Czechoslovak Academy of Sciences, Prague, Mouton, The Hague, Paris.
- Grochowski, M., Karolak, S., Topolińska, 1984: *Gramatyka współczesnego języka polskiego – Składnia*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Lakoff, G. & Johnson, M., 1980: *Metaphors we live by*, University of Chicago Press, Chicago.
- Langacker, R. W., 1986: *Foundations of cognitive grammar*, Stanford University Press, Stanford.
- Langacker, R. W., 1990: *Concept, image, and symbol: The cognitive basis of grammar*. Mouton de Gruyter, Berlin.

Summary

In analyzing the function and meaning of complex conjunction *a kamoli...* we relied on the theories with meaning as a starting point in linguistic description, using postulates from other theories to the extent that they can explain some of the functions. The analysis was done from a formal, semantic and communicative (pragmatic) point of view. The linguistic content, the statement is created primarily for communicative purposes, with the speaker having available linguistic means to create it according to his communicative needs, and it is inevitable in the analysis of a sentence to refer to some insights in pragmatics, as a linguistic discipline, and to the Theory of a Functional Sentence Perspective. In the compound sentences, communicated contents are established in a communicative hierarchy. Conjunctions reflect our reasoning processes, the way we consider relations between events that we communicate. According to the theories we have considered, they are predicates of third level. In the communicative hierarchy, the highest in rank of importance is the relation that express the conjunction. In the case of the complex connective composition *a kamoli*, the most important is the relation of confrontation. The next relation that is communicated is relation of gradation, and the last relation in communicative hierarchy is the relation of negation.